

Prof. RNDr. Peter Spišiak, CSc.
Prírodovedecká fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika,
Jesenná 5, 04 001 Košice

V Košiciach 10.01.2011

P u s u d o k o p o n t e n t a
na dizertačnú prácu Mgr. Petry Kuškovej

Sociální metabolismus českého a československého území v dlouhodobé perspektivě

Školiteľ: doc. RNDr. Leoš Jeleček, CSc.

Školiteľ-konzultant: Univ.-Prof.Mag.Dr. Fridolin Krausmann

Dizertačná práca Mgr. Petry Kuškovej **Sociální metabolismus českého a československého území v dlouhodobé perspektivě** bola vypracovaná v študijnom programe Sociální geografie a regionální rozvoj na Univerzite Karlove v Praze, Přírodovědeckej fakulte katedry sociální geografie a regionálního rozvoje 2010.

Technické údaje: práca je koncipovaná ako súbor publikovaných článkov a ich charakteristika, technické údaje majú dve časti. Prvú prehľadovú časť tvorí úvodný text k publikovaným článkom o rozsahu 48 strán a 87 pramenných diel. Druhú časť tvorí 7 publikovaných článkov o celkovom rozsahu 98 strán, v ktorých je 32 obrázkových príloh, 21 tabuliek, 2 mapy, 1 schéma a 245 pramenných diel.

Aktuálnosť témy

Predložená dizertačná práca je zameraná na sledovanie interakcie medzi človekom a prírodným prostredím na území Česka/Československa v dlhodobej perspektíve, kedy dané štátne útvary prešli významnými geopolitickými zmenami. Dizertanka sa pustila do náročnej problematiky, ktorá je v anglosaskej literatúre pomerne známa. Výskum sa týka teoretického pozadia sociálneho metabolizmu, ktorý si našiel cestu aj v súčasnej modernej českej sociálnej geografii. Pri rozhodovaní, či je táto téma aktuálna alebo nie, jednoznačne sa prikláňam k pozitívnej reakcii.

Stanovenie a splnenie cieľov dizertačnej práce

Pri stanovení cieľov práce dizertantka stručne charakterizovala teoreticko-metodologické rámce zamerané na sociálny metabolizmus, výskum interakcie spoločnosť – prostredie. Na základe pramenných diel bol z viacerých aspektov definovaný pojem sociálny metabolizmus. Do kontextu vhodne zapadajú obrázok 1 (s. 20) a diagramy 1, 2 (s. 22-23). Pri obhajobe by bolo vhodné uviesť príčiny výberu špeciálneho sociálneho systému (diagram 2, názov diagramu nie je dostačujúci). V metodologických rámcov sa dizertantka zamerala na výskum interakcie spoločnosť – prostredie za pomoci výpočtu ekologickej stopy a analýzy materiálových a energetických tokov. Ako hlavné indikátory použila domáce extrakcie, priamy materiálový vstup, domáca materiálová spotreba, celkové materiálové nároky. Po týchto stručných vstupoch boli stanovené ciele práce. Predovšetkým mala práca, t.j. súbor vybraných článkov skúmať, ako sa dynamický a diskontinuálny vývoj socioekonomických

a politických podmienok premietal v biofyzikálnych vzťahoch medzi spoločnosťou a prírodou. Jadro výskumu bolo pochopenie vzťahov medzi využitím zeme, socioekonomickým metabolizmom a obyvateľstvom. Ciele dizertantka rozmenila na drobné v podobe piatich výskumných otázok, ktoré korešpondujú z hore uvedenými troma parciálnymi cieľmi. Celkove však možno konštatovať, že uvedené parciálne ciele boli splnené.

Metódy spracovania, štruktúra a výsledky dizertačnej práce

Z hľadiska metodiky a metód, ktoré boli v práci použité, je práca štandardná. Keďže práca je rozdelená do dvoch častí, obidve časti poskytujú spojené teoreticko-metodologické poznatky.

V prvej časti sa dizertantka zamerala na 3 oblasti, ktoré majú výrazne metodologické pozadia a bohatou citáciu priložených literárnych prameňov. Relatívne najväčší prínos v tejto časti poskytuje komentár k jednotlivým priloženým prácam, kde dizertantka citlivo vyjadrila podstatu študovaného javu. Pri charakteristike jednotlivých pripojených článkov treba pripomenúť, že časť bola publikovaná v domácich renomovaných časopisoch a časť v zahraničných periodikách. Ďalej treba pozitívne hodnotiť fakt, že 6 článkov bolo publikovaných v anglickej mutácii.

Prvý článok je zameraný na vstupnú problematiku do sociálneho metabolizmu na základe prác popredných environmentálnych historikov. Druhý článok sa bytostne týka územia Česka, resp. Československa vo vzťahu ku materiálnym tokom a ekologickej stope. Tu bol využitý rad indexov, ktoré dokumentujú vyzretosť dizertantky v rámci kvantitatívnych analýz. Tretí článok mal za cieľ sledovať ekologickú stopu na príklade vybranej poľnohospodárskej farmy. Ide o aplikačný výstup v rámci ekologického poľnohospodárstva. Pri obhajobe by bolo potrebné spomenúť aj vstupy, resp. výstupu z tohto typu hospodárenie a tiež aj sociálnodemografické aspekty. Štvrtý článok má určité pokračovanie článku 2, kde dizertantka načrela predovšetkým do domácich geografických prameňov, ktoré sú v rámci LUCC dobre rozpracované. Jedným z úspešných krokov dizertantky je aj spolupráca so zahraničnými inštitúciami. Niektoré výsledky tejto spolupráce sú vyjadrené v piatom článku, kde sú analyzované dlhodobé zmeny využitia zeme v spojitosti so synergetickým efektom v Československu za obdobie r. 1830 až 2002. Toto obdobie bolo rozdelené do dvoch časových radoch. Tu dizertantka preukázala dobrú komunikatívnu schopnosť nadviazať na dobre rozpracované metodiky v susednom Rakúsku. Šiesty článok je venovaný analýze vývoja českého poľnohospodárstva od r. 1918. Boli sledované predovšetkým biofyzikálne perspektívy poľnohospodárskej sústavy hlavne štrukturálne zmeny počas kolektívizácie a po r. 1989. Posledný článok bol opäť v spolupráci s rakúskymi výskumníkmi a jeho zámer bol na sledovanie oxidu uhličitého ako negatívne emisie na územie. Tento negatívny spadový efekt má svoje špecifiká. V článku boli rozlíšené štyri hlavné fázy a ukazovatele boli prepočítané na 1 obyvateľa, pričom pri porovnávaní Česka a Rakúska boli úrovne podobné.

Výsledky doktorandskej dizertačnej práce treba vidieť vo viacerých aspektoch. Predovšetkým je tu dobré teoreticko-metodologické, ale aj aplikačné spoznanie problému sociálneho metabolizmu územia Česka a bývalého Československa. Príspevky jednoznačne dokumentujú dobrú odbornosť, sú príkladom aj pre riešenie problematiky v iných regiónoch stredoeurópskom prostredí.

Prínos práce k rozvoju vednej disciplíny

Prínos práce možno vidieť v polohe teoreticko-metodologickej a aplikačnej, kde sa za pomoci dobrej zvládnutej odbornej literatúry podarilo dizertantke skĺbiť tradičný prístup s novým moderným prístupom na základe interdisciplinárnych poznatkov. Ďalší prínos práce vidím v nových pohľadoch na databázové systémy, ktoré odhaľujú vzájomnú synergiu časopriestorových systémov. Ďalším prínosom by bolo, keby dané teoreticko-metodologické výstupy boli publikované v monografii a boli zakomponované do učebných textov pre druhý, resp. tretí stupeň vysokoškolského vzdelávania.

K práci mám niekoľko drobných pripomienok, resp. otázok:

1. výber článkov k danej problematike bol relevantný aj keď proporcionálna sledovaných problémov nebola rovnako zastúpená,
2. pri viacerých grafových výstupoch bolo určité vákuum, predovšetkým sa to týkalo rokov počas 1. a 2. sv. vojny. Dali by sa niektoré ukazovatele aproximovať aj v týchto obdobiach, nakoľko väčšina ukazovateľov malo spojitý charakter,
3. pri mape č.1 s. 132 by sa žiadala legenda,
4. mapa č.2 na s. 135 nemá čitateľnú legendu, zrejme v pôvodnom článku bola škála farebná (podobne to zrejme aj pri mape č.1),
5. pri obhajobe by mohla dizertantka načrtnúť smerovanie daného výskumu, predovšetkým ktoré ďalšie vedné disciplíny by mohli participovať na sociálnom metabolizme.

Celkové zhodnotenie

Pri celkovom zhodnotení dizertačnej práce Mgr. Petry Kuškové treba konštatovať, že práca predstavuje nový pohľad na teoreticko-metodologické a aplikačné riešenie využitia územia na základe sociálneho metabolizmu a použitia materiálových a energetických tokov a ekologickej stopy. Uvedené výsledky dizertantka dobre spracovala do textovej podoby, ktorú obohatila tabuľkovými, grafovými prílohami. Taktiež treba vyzdvihnúť pomerné pestré a aktuálne geografické a hlavne negeografické diela, ktoré sú korektne citované. Prácu prijímam ako dizertačnú a po úspešnej obhajobe **navrhujem menovanej udeliť vedecko-akademickú hodnosť „philosophiae doctor“ (PhD)**